

Interessen for det historiske hus

af Inge Mette Kirkeby

I NTERESSEN FOR DET HISTORISKE HUS gøres i denne artikel til genstand for diskussion og refleksion gennem inddragelse af begreber fra faget historie. 'Det historiske ved det historiske hus' sammenholdes med tre positioner indenfor historieforskningen med henblik på at belyse forhold inden for bygningsbevaring. Der argumenteres for at anskue det gamle hus ikke blot som en kilde til viden, men også som en repræsentation af fortiden, en repræsentation, der i modsætning til historiebogens fremstilling er direkte uden historikeren som formidlende og fortolkende led.

I denne artikel ønsker jeg at behandle nogle helt fundamentale spørgsmål omkring det historiske ved det historiske hus og vor tids interesse for den historiske bygningsarv. Diskussionen indgår som en del af et igangværende forskningsarbejde om bygningsbevaring og -restaurering.

Dette projekt bærer titlen *Mødet mellem nyt og gammelt* som udtryk for den opfattelse, at netop mødet mellem nyt og gammelt kan opfattes som det sted, hvor den historiske dimension bliver nærværende og åbner sig for fortolkning. Hvorledes dette møde artikuleres arkitektonisk, er afgørende for, hvorledes den restaurerede bygning fremtræder, og hvad den udtrykker om skiftende tider og skiftende brug. Samtidig er mødet mellem nyt og gammelt målestokken for, om bevaringsværdierne kommer med ind i den ny tid.

Det er min opfattelse, at der ofte sker et unødvendigt svind i bevaringsværdier under selve restaureringsprocessen, fordi værdier og mål ikke artikuleres fyldestgørende, hvilket igen bundes i den kritisable omstændighed, at faget har et uklart og utidssvarende begrebsapparat.

"Bevaringsværdi" er således et særdeles sammensat begreb, der rummer antikvariske, kulturhistoriske og arkitektoniske værdier,

Artikeln har lagts fram på forskarkursen "Arkitektfaglig forskning i videnskaberens spejl" vid Arkitektskolen i Aarhus i november 1994. I artikeln presenteras ett forskningsprojekt inom vilket några historievetenskapliga begrepp och deras användbarhet för arkitekturforskningen, särskilt inom restaureringens och byggnadsvårdens område, diskuteras.

Inge Mette Kirkeby
Arkitektskolen i Aarhus,
Danmark

- hvilken rolle spiller den historiske bygningsmasse i sammenhæng med historieinteressen?
- hvilke sammenhænge, forskelle og ligheder er der mellem repræsentationen af historien i historiebøgerne og i den historiske bygningsmasse?

Interessen for historien

Interessen for historien ses her i lyset af den opfattelse, at vi erfarer vor tid som omskiftelig og præget af forandringer. Hvis denne situation skal opfattes som andet end turbulens, er det nødvendigt at kunne huske situationen fra før. I samme øjeblik vi sætter focus på skiftene og på forskellen mellem før og nu, opstår historien og interessen for fortiden som værende anderledes.

Der kan anføres to forskellige motiver til overhovedet at beskæftige sig med historie: dels ønsket om at indvinde viden om det, der var; dels ønsket om at blive bekræftet i, at der overhovedet har været noget. Her skelnes med andre ord mellem:

- a. historie som viden;
- b. historie som eksistentielt bagland – *historien*.

ad a

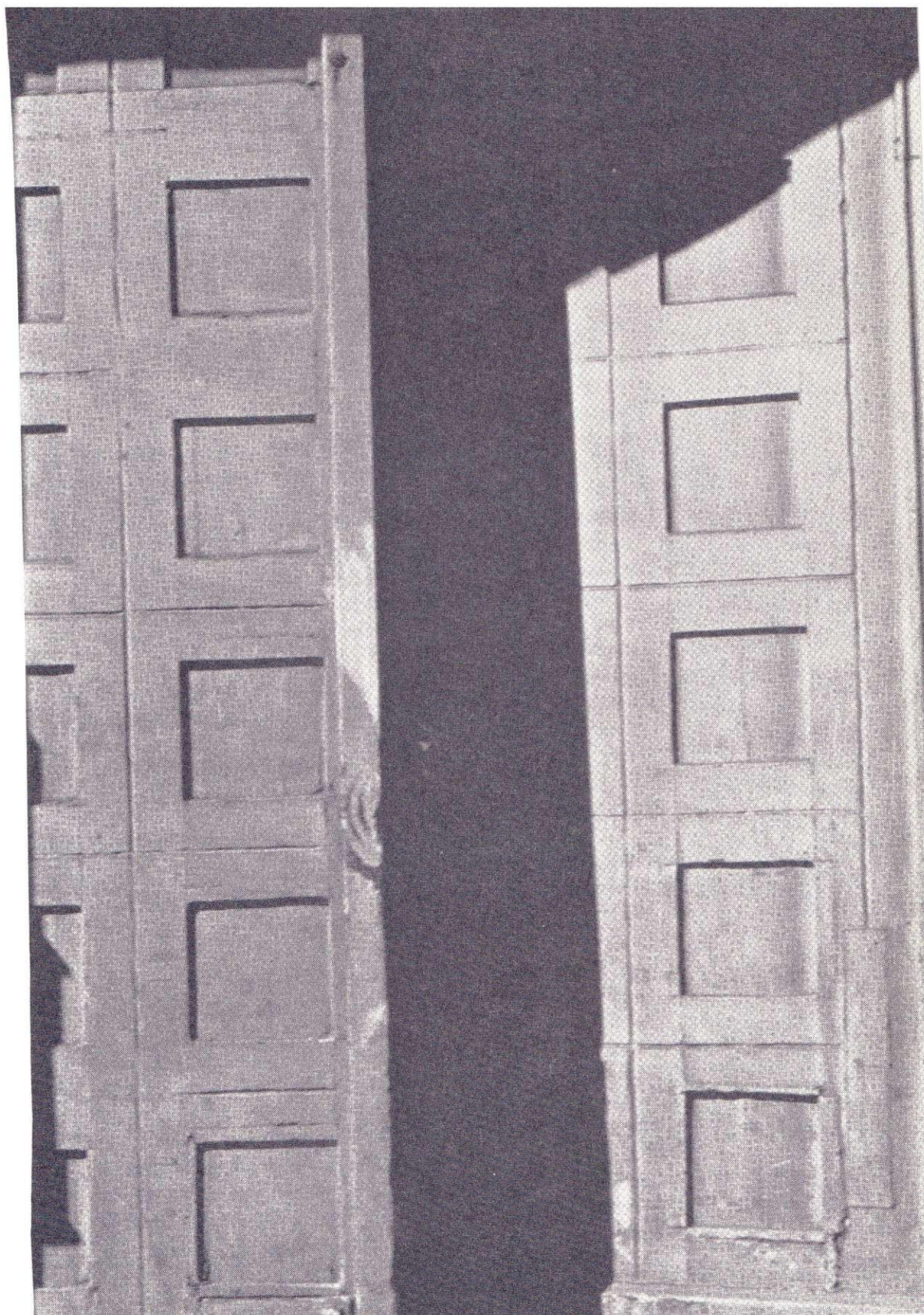
Der kan være flere forskellige grunde til at søge historisk viden. En grund kan være et behov om at kende og forstå baggrunden for den situation, vi befinder os i idag. En anden grund kunne være et håb om at kunne overføre historiens dyrebare erfaringer som nyttige for vor egen tid.

Endelig kan regulær nysgerrighed være drivkraften bag historiestudiet – måske som en søgen efter sandhed i betydningen konkret, eksakt viden om virkelighed(er), der ikke mere findes, og som i hvert fald fra begyndelsen af det 19. årh. op til vor postmoderne tid kunne opfattes som en objektiv størrelse.

ad b

Men historien dyrkes ikke blot for at skaffe ren viden. Jeg mener, at historien også fungerer som et eksistentielt bagland – *historien*, der uden eksakt specifikation danner baggrund for vor nutidige gøren og laden.

Det er desuden muligt, at *historien* i dag opsøges for at finde svar på spørgsmål om vor oprindelse, som man i andre samfund ville søge besvaret gennem myter. Hermed være ikke sagt, at et historisk hus skal sammenlignes med en myte, eller et solidt forskningsarbejde om forholdene under Napoleonstiden skal rubriceres som myte. Men jeg mener, at læsning af et historisk værk, eller et museumsbesøg, eller det at betragte et historisk hus, både indeholder en element af at søge viden og et element af at lade sig bekræfte i, at vi har en historie, *historien*. Og i sidstnævnte del indtager historien

tilstedeværende. Ikke som abstraktion, ikke som generalisering. Men som stedfortræden – ligesom en ambassadør repræsenterer sit eget land. Hvor man fortolker en betydning, repræsenterer man virkeligheden.

Den hollandske professor i historiefilosofi F. R. Ankersmit har beskæftiget sig indgående med dette spørgsmål og hævder, at der er en uovervindelig distance til fortiden og også, at det historiske yder en form for modstand imod den, der vil indfange den. – Driver man aldrig så seriøse studier, fortiden er og bliver anderledes end vor tid, og det, vi kan skrive om den i dag, kan ikke være *lig med*, men nok en *repræsentation af*.

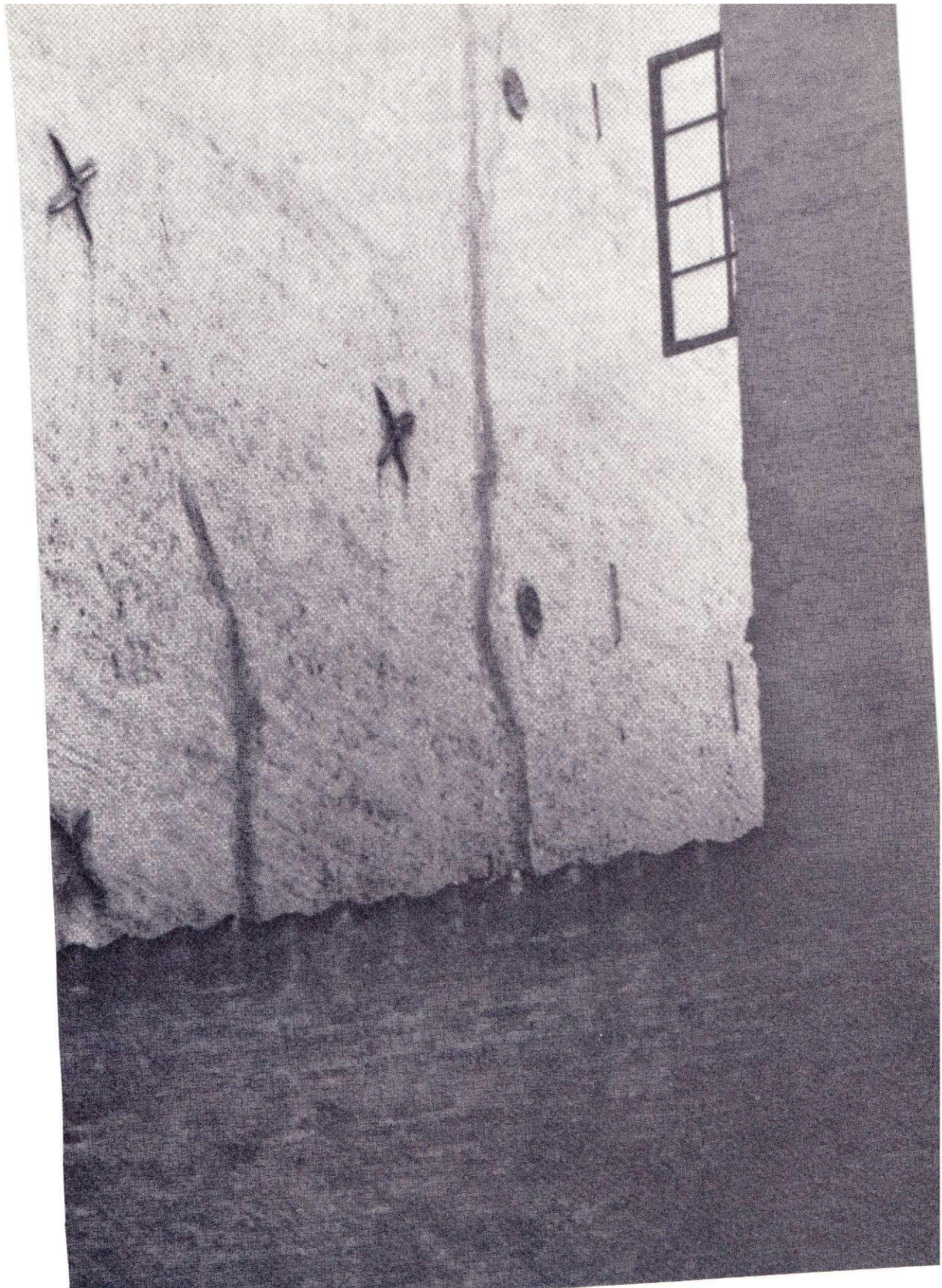
Som et eksempel på en historieskrivning, der er repræsenterende, nævner han micro-stories. (Eksempler: C. Ginzburg: *Il formaggio e i vermi* og Le Roy Ladurie: *Montaillou*.) Disse behandlinger af "uvæsentlige" begivenheder ligger netop udenfor historikerens ordnende strukturer – "som klippeblokke i tidens rivende strøm"⁷ – og har derigennem en anden form for direkte forbindelse.

Ankersmit trækker nu en parallel mellem moderne kunst og moderne historieskrivning.

Trækker vi linjen videre, så ser vi i den æstetiske repræsentation af fortiden den mest vidtgående problematisering af det historiske objekt. Vi bliver altid grebne af kunstværket, fordi det er mere end en mekanisk, mimetisk kopi (ikon) af det, det repræsenterer – netop derigennem kan kunstværket også gøre os til et andet menneske på den måde, at det lærer os at se verden med andre øjne. Kræver den videnskabsfilosofiske fase subjektets tilpasning til objektet, den hermeneutiske objektets til subjektet, så adskiller den æstetiske repræsentation sig fra begge, fordi repræsentationen (der i begge andre tilfælde blot er et medium mellem subjekt og objekt) her er den kruciale faktor. Kunstværket har sin egen uafhængighed: såvel fra kunstneren som fra det, det repræsenterer.⁸

En af de seneste måder at opfatte historieskrivning på er altså afledt fra kunstens verden. Det er særlig interessant her, hvor vi skal ind på et område, der overlapper med kunsten – arkitekturen. Men bemærk, at der *ikke* er tale om et symmetrisk forhold. Fordi æstetikken giver en bedre model for at forstå historisk repræsentation, kan man ikke omvendt slutte, at historisk repræsentation også siger noget, der er relevant for omgangen med kunsten – herunder arkitekturen. Der er ikke en indre logik, der foreskriver, at fordi en model er hentet fra et felt, der overlapper med arkitektur, så må den nødvendigvis også have relevans modsatte vej.

Når denne model hentet fra æstetikken alligevel kan bringes til at sige noget om den måde historiske bygninger og deres historicitet opfattes på, skyldes det postmodernismens opblødning af

velse, men samtidig også en fortolkning sted. Vi er hermed på vej over i hermeneutikken.

En fortolkning af fortiden

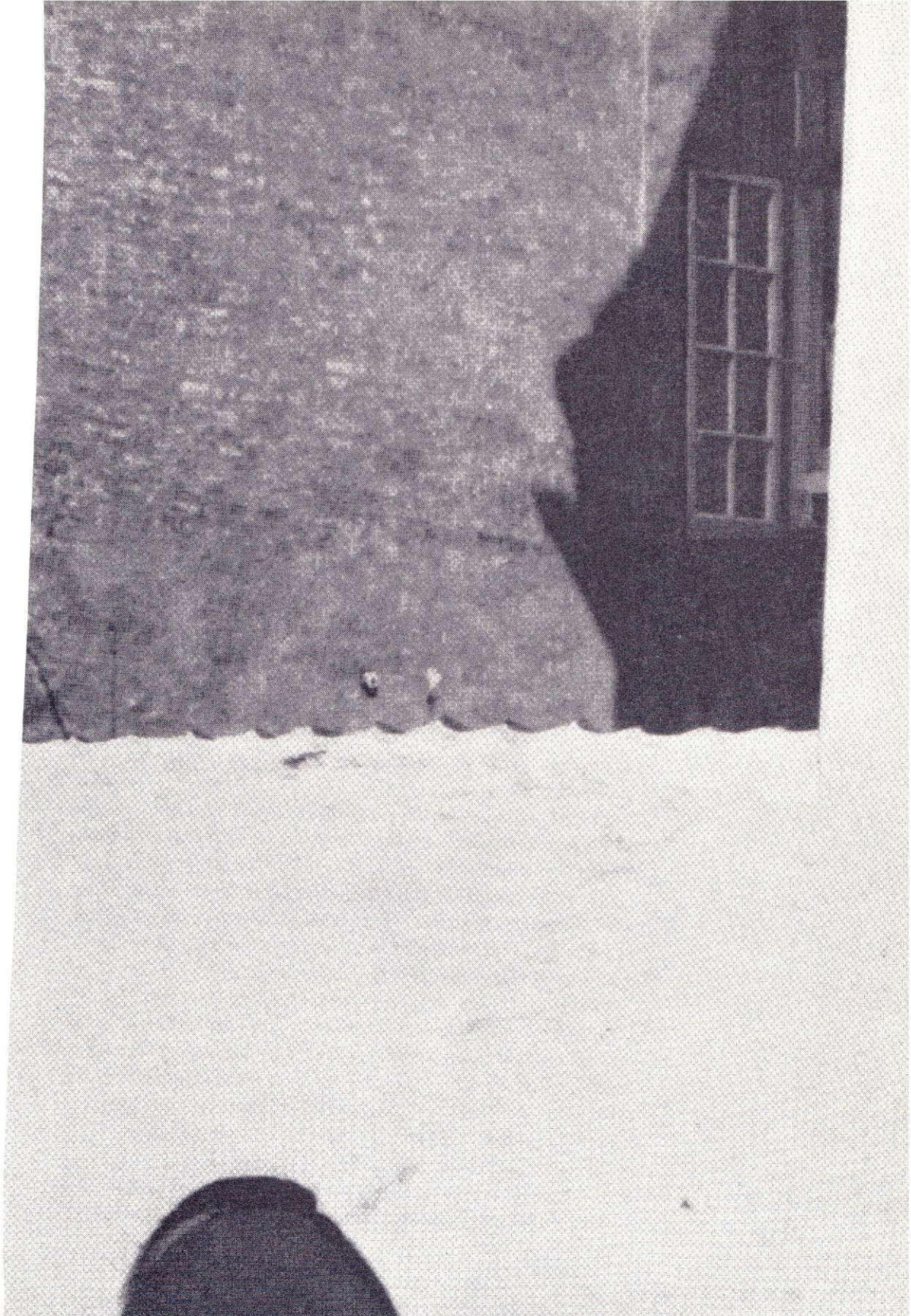
I fortolkningen af historiske bygninger optræder der en interessant forskel sammenlignet med fortolkningen af tekster. Den gamle tekst virker fremmed og vanskeligt tilgængelig: den benytter en anden sprogbrug, den handler om helt anderledes forhold, end dem vi selv er kendt med, måske er der ovenikøbet anvendt en skrifttype, vi først skal lære at læse. Den historiske bygning derimod er ikke fremmed, tværtimod udgør den en del af vor erfaringshorisont. Det forekommer os, at den har eksisteret "altid" – dvs. siden vi første gang sad op i barnevognen. Inden for arkitekturen er det de nye bygninger, der kræver tilegnelse. Men det er repræsentationen selv, der er bekendt, den repræsenterer stadig det fraværende. Det er derfor berettiget at tale om en hermeneutisk cirkel i tolkningen af bygningens historicitet. Både bygningsarkæologer og lægfolk anvender deres egen forforståelse for at kunne se og forstå.

En repræsentation af fortiden

Den historiske bygning repræsenterer historien på en anden måde end den historiske beretning, og den giver en anden tilgang til sandhed og erkendelse: en væsentlig forskel er det således, at den foregår ad ikke-sproglig vej. Men opdelingen skal ikke opfattes som en ren opdeling mellem det sproglige og ikke-sproglige: grænsen har mere til fælles med grænsen mellem det rationelle og det mytiske. Den væsentligste forskel i repræsentation er, at i den videnskabelige historieforskning udgør historikeren et indskudt, fortolkende og formidlende led. Dette indskudte led findes ikke mellem det historiske hus og den, der erfarer det.

I den historiske bygning finder vi et samspil mellem det nærværende og det fraværende. Bygningen er både del af en nutidig virkelighed og en tidligere – nu fraværende – virkelighed. I sammenligning med Saul Friedlander og Haydon White's historieteoretiske overvejelser ses, at der indenfor historieforskning findes en række repræsentationsproblemer, som den historiske bygning ikke har. Det drejer sig især om repræsentationsproblemer i den sproglige fremstilling.¹⁴ Men den historie, som en bygning formidler, er ikke verbaliseret, og det må betegnes som både dens styrke og svaghed.

Som styrke, fordi man kan acceptere erfaringen som umiddelbar og eksisterende i sig selv. Som svaghed i det øjeblik, man får behov for at kommunikere sin erfaring videre: da får man brug for at finde sprog for *den* – og står straks igen med nogle af de samme vanskeligheder som historieskriverne. Jeg vil hævde, at i spæn-

Hvilken betydning tillægges den historiske bygningsmasse i vor tid?

Historien dyrkes:

- a. for at skaffe sig viden;
- b. som eksistentielt bagland.

ad a

I omgangen med den historiske bygning som kildemateriale konstateres ikke væsentlige forskelle fra omgangen med andet kilde-materiale. Dog ligger der en fundamental forskel i den omstændighed, at historiske bygninger er underlagt fortsat brug.

ad b

Både saglig historieskrivning og historiske bygninger kan dyrkes som eksistentielt bagland, dvs. for at finde "svar" på fundamentale livsspørgsmål om vor oprindelse. Spørgsmål og svar, der befinder sig i det plan, hvor også myterne leverer forståelsesmodeller og mening.

Til gengæld er der forskelle i den måde, historien repræsenteres på. Den historiske bygning repræsenterer historien på en direkte måde, der kan opleves umiddelbart og ikke kræver andre forudsætninger end at være opvokset indenfor vor (eller den pågældende) kultur. Omend muligheden for at fange bygningens historiske lag øges med omfanget af forkundskaber.

Gamle bygninger repræsenterer historien som et samlet begreb, der ikke forudsætter at alle dele ordnes i forhold til hinanden og i forhold til et samlet historiefelt.

Derfor giver det heller ikke kvalitetsproblemer (men nok kvantitets-) i forhold til historieoplevelsen, at det er ret så fragmentarisk, hvad der egentlig bevares.

Fragmentarisk – fordi man kun kan bevare det, der *er* overleveret, og fordi arkitektoniske krav infiltrerer ønsket om at bevare huse på grund af deres historicitet.

Noter

1. *Den jyske historiker nr 50. Findes historien – virkelig?* 1990. Kirsten Hastrup: "Sandheden i den historiske antropologi", p. 91.
2. Viollet-le-Duc, Eugène-Emmanuel: *The Foundations of Architecture. Selections from the Dictionnaire raisonné*. New York: George Braziller, 1990, p. 29.
3. Vattimo, Gianni: *The End of Modernity. Nihilism and Hermeneutics in Post-modern Culture*. Translated and with an Introduction by Jon R. Snyder. Polity Press, 1991. p. xxii.
4. Ankersmit, F. R.: *Denken over geschiedenis. Een overzicht van moderne geschiedfilosofische opvattingen*. Groningen: Wolters. Noordhoss, 1984, p. 138.